

گزارش کارگاه حقوق مالکیت ادبی و هنری در فضای مجازی

سید محمد جواد حجازی*

مقدمه: کارگاه حقوق مالکیت ادبی و هنری در فضای مجازی به همت معاونت آموزش و تحقیقات معاونت حقوقی ریاست جمهوری در ۲۵ آذر ماه ۹۹ مصادف با هفته پژوهش برگزار شد. مدعوبین جلسه دکتر رحیم پیلوار عضو هیئت علمی دانشگاه تهران و دکتر بتول آهنی معاون آموزش و تحقیقات معاونت حقوقی ریاست جمهوری بودند. هدف این جلسه توضیح راهکارهای حمایت از آثار ادبی و هنری در فضای مجازی بود؛ در همین راستا ابتدا توضیحاتی از قبیل تاریخچه و سیر تحول حقوق مالکیت فکری و مبانی نظری مالکیت فکری و اصول حاکم بر مالکیت فکری توسط دکتر پیلوار مطرح شده و سپس در ادامه مباحثی نظیر تعریف حق نشر الکترونیک، ویژگی‌ها و مزایا و معایب نشر الکترونیک، قوانین و عهدنامه‌های خارجی و داخلی در این حوزه، راهکارهای حمایت از آثار ادبی و هنری در فضای مجازی و در نهایت پاسخ به پرسش‌های گوناگون در این حوزه توسط دکتر آهنی ارائه گردید. در این گزارش سعی شده بدون تحریف کلمات تا جایی که امکان دارد سخنان هر دو کارشناس آورده شود.

کلید واژه‌ها: حقوق، مالکیت فکری، حق نشر، اصالت، نشر الکترونیک

به دلیل تعارض آن با قاعده تسلیط توجیه کرده بود، البته وقتی ما به کتبی که در این زمینه نوشته شده مراجعه می‌کنیم درمی‌یابیم که آن زمان موضوع مالکیت فکری به طور شفاف و کامل برای امام مطرح نشده بود چرا که قاعده تسلیط شیء مادی را در برمی‌گیرد در صورتی که موضوع ما در مالکیت فکری خود شیء مادی نیست بلکه ابتکار و خلاقیت پدیدآورنده آن شیء مادی مطرح است برای مثال در خصوص مالکیت کتاب، ورقه‌های کتاب و جلد کتاب و حتی کلمات کتاب که به صورت مادی در کتاب با جوهر درج شده در دایره قاعده تسلیط برای مالک آن قرار می‌گیرد اما آن ابتکار و فکری که نوشته‌ها را به صورت کلمات درآورده موضوع مالکیت فکری است و قاعده تسلیط در آن جایی ندارد چرا که نمی‌توان گفت کسی که کتاب را خریداری کرده ذهن و ابتکار مولف آنرا نیز خریداری کرده است.

وی ادامه داد: مالکیت ادبی و هنری جزئی از حقوق مالکیت فکری است که اختصاص دارد به موضوعاتی نظیر حق نشر، حقوق ناشر و مولف، حقوق مالکیت ادبی و هنری و وظیفه‌اش ایجاد تعادل بین منافع ناشران و پدیدآورندگان از یک سو و همچنین حفظ حقوق جامعه در دانستن و دسترسی آزاد به اطلاعات از دیگر سو است اما نکته حائز اهمیت آن است که آثار ادبی و هنری چه شرايطی باید داشته باشند که توسط قانون‌گذار مورد حمایت قرار گیرند برای همین لازم است به حقوق کشورها مراجعه کنیم و ببینیم هر کدام چه رویه‌ای را در پیش گرفتند. به طور کلی دو دیدگاه در این خصوص وجود دارد که یکی دیدگاه حقوق رومی ژرمنی یا همان حقوق اروپایی است، حقوق رومی ژرمنی از عینک شخص پدیدآورنده به حقوق مالکیت فکری نگاه می‌کند و

دکتر رحیم پیلوار در ابتدای سخنان خود در خصوص سیر تاریخی حقوق نشر گفت: تحول مالکیت فکری در ایران در زمان عباس میرزا، بعد از جنگ‌های ایران و روس به وجود آمد در آن زمان زمامداران کشور به این فکر افتادند که علت اصلی شکست در جنگ، عدم پیشرفت علم و تکنولوژی در کشور است بنابراین اقدام به وارد کردن تکنولوژی از خارج کشور و همچنین فرستادن افراد نابغه و نخبه به غرب برای فراگیری دانش کردند.

با ورود اولین دستگاه چاپ به کشور در همان زمان، تحول در عرصه نشر کتب و روزنامه شکل گرفت چرا که قبلاً برای انتشار یک کتاب مولف باید شخصاً آن کتاب را بازویسی می‌کرد و این امر بسیار دشوار و تا حدی غیرممکن بود. در نتیجه تعداد کتبی که در اختیار

مردم قرار می‌گرفت بسیار کم و محدود بود، انتشار کتب در زمان کوتاه آن هم با تعداد نسخ بالا ارمغانی بود که دستگاه چاپ به کشور داد اما در کنار این مزیت یک چالش جدیدی برای مولفین و ناشران آثار در خصوص حق تالیف و حق نشر به وجود آورد که در نهایت بعد از کش و قوس‌های فراوان در زمان ناصرالدین شاه قاجار حق نشر انحصاری به دارندگان دستگاه چاپ داده شد. تا به امروز گسترش‌های فراوانی در عرصه حق نشر وجود آمده و نه تنها در داخل برای آن قانون‌های مختلفی گذاشته شده بلکه در جامعه بین‌المللی هم قواعد گوناگونی در حیطه حق نشر به وجود آمده است.

وی در خصوص مشروعیت مالکیت فکری افزود: متقدمین مالکیت فکری را خلاف شرع نمی‌دانستند چون در زمان مشروطه و بعد از آن مخالفتی از سوی علما با مصادیق مالکیت فکری مثل حق نشر یا تالیف کتب صورت نگرفته بود اما بعد از انقلاب اسلامی سئوالی از امام خمینی (ره) در خصوص مالکیت معنوی پرسیده شد که جواب ایشان به این سئوال عدم مشروعیت مالکیت فکری را

مالکیت ادبی و هنری جزئی از حقوق مالکیت فکری است که اختصاص دارد به موضوعاتی نظیر حق نشر، حقوق ناشر و مولف، حقوق مالکیت ادبی و هنری وظیفه‌اش ایجاد تعادل بین منافع ناشران و پدیدآورندگان از یک سو و همچنین حفظ حقوق جامعه در دانستن و دسترسی آزاد به اطلاعات از دیگر سو است

کلمات قبلی را استفاده نکند.

در ادامه وی توضیح داد: ذیل شرط اصیل بودن در جامعه بین‌المللی در حقوق داخلی ما نیز یک شرط دیگر به آثار اضافه شده و آن شرط ابتکاری بودن اثر است، منظور از ابتکاری بودن این است که پدیدآورنده برای پدیدآوردن اثر حتما باید خلاقیت به خرج دهد به نوعی شخصیت خودش را در اثر تجلی و بروز دهد، این تجلی چنان پررنگ است که برخی آنرا به فرزندان پدیدآورنده تشبیه می‌کنند اما در خصوص شرط سوم که قبلا توضیح داده شد که حقوق کامن‌لا آنرا به عنوان شرط

به همین دلیل ارزش و احترام زیادی به پدیدآورنده می‌دهند، حقوق ما هم در حوزه مالکیت ادبی و هنری نشأت گرفته از این حقوق است؛ اما در دیدگاه کامن‌لایی ارزش زیادی برای حق معنوی اثر قائل نیستند و به شدت به حقوق مادی یا همان اقتصادی اثر توجه می‌شود در این دیدگاه از عینک اثر به مالکیت ادبی و هنری نگاه می‌کنند و اسم این حقوق را کپی‌رایت می‌گذارند که یکی از حقوق مادی پدیدآورنده است و به کل حقوق ادبی و هنری تعلق می‌گیرد برخلاف حقوق فرانسه که اسم حقوق ادبی و هنری را حق مولف می‌گذارند، از همین نام گذاری می‌توان به تفاوت میان این دو حقوق پی برد، البته با روی کار آلمن معاهدات بین‌المللی مانند معاهده برن این دو حقوق به هم نزدیک تر شدند.

دکتر پیلوار در ادامه اصول حاکم بر معاهدات را شرح داد: با توجه به روی کار آمدن معاهده برن در حوزه ادبی و هنری دیدگاه کشورها نسبت به اصول حاکم به هم نزدیکتر شد، ولی با این حال تفاوت‌هایی با هم دارند. در حقوق رومی ژرمن اصول حاکم عبارتند از: ۱- شیء فکری به طور محسوس باید بیان شود و ۲- شیء فکری اصالت داشته باشد، این دو شرط مورد پذیرش هم در حقوق رومی ژرمنی است و هم حقوق کامن‌لا، اما در حقوق کامن‌لا علاوه بر این دو شرط، یک شرط اساسی دیگری هم وجود دارد که آن تثبیت اثر روی یک شیء مادی است، مثل ضبط کردن یک موسیقی و تثبیت آن روی یک نوار کاست یا دیسک و یا کشیدن یک نقاشی روی یک برگه، این مورد آخر به عنوان شرط اساسی مورد پذیرش حقوق رومی ژرمنی نیست، البته در معاهده برن برای رفع این تنازع میان این دو حقوق اختیار این کار را بر عهده کشورهای اجراکننده معاهده گذاشته که آیا این شرط را به عنوان شرط اصلی بپذیرند یا خیر. همچنین منظور از اینکه شیء فکری باید بیان شود این است که ایده اثر حتما باید در قالبی خارج از ذهن پدیدآورنده بروز کند تا بتوان از آن حمایت کرد یا به عبارت دیگر شیء ذهنی یا همان ایده در ذهن پدید آورنده قابل حمایت نیست و حتما باید به بیرون ذهن بیان شود و این بیان باید به گونه‌ای باشد که برای خواننده یا شنونده آن ملموس باشد مثلا اگر اثر یک قطعه موسیقی است حتما باید قابل شنیده شدن باشد.

منظور از اصالت اثر هم این است که اثر باید از خود فرد سرچشمه گرفته و بنابر این اصیل باشد. در مالکیت ادبی و هنری برخلاف مالکیت صنعتی لازم نیست که اثر بی‌بدیل و نو باشد ولی لازم است حتما اصیل باشد. بنابر این یک متن را می‌تواند چندین نفر ترجمه کرده باشند و همه آنها مورد حمایت قرار بگیرند به شرطی که عین هم نباشند و شخص در واژه گزینی خلاقیت به خرج داده باشد و عین همان

اساسی حمایت مطرح می‌کند باید گفت که منظور از تثبیت اثر روی یک شیء خارجی این است که اثر وقتی از ذهن پدیدآورنده خارج شد و پا به عرصه واقعیت گذاشت باید روی یک شیء دیگر سوار شود تا ملموس بشود به عنوان مثال در خواندن یک قطعه موسیقی علاوه بر اینکه در قالب شعر و سرود خوانده (بیان) می‌شود حتما باید روی شیء مانند دیسک یا نوار کاست ضبط شود. این شرط از آن جهت در حقوق کامن‌لا مهم است که سرآغاز تبدیل کردن اثر به پول است و همانطور که قبلا اشاره کردیم ویژگی مادی اثر در حقوق کامن‌لا بسیار حائز اهمیت است.

دکتر پیلوار با این جمله صحبت خود را خاتمه داد: بحث‌های جانبی بسیاری در خصوص شرایط اساسی حمایت از مالکیت ادبی و هنری وجود دارد مانند اینکه اگر اثر ناقص باشد مورد حمایت است؟ یا آیا درجه‌بندی اثر از لحاظ کیفیت وجود دارد؟ باید گفت در حقوق مالکیت ادبی و هنری ما به دنبال کیفیت‌گذاری اثر و درجه‌بندی آن نیستیم و به محض آنکه اثر شرایط حمایت را داشته باشد حمایت می‌شود، در حقوق فرانسه نیز یک اصل به نام اصل وحدت هنر وجود دارد که بیان می‌کند کیفیت اثر در حمایت قانون از آن تأثیری ندارد.

سپس دکتر بتول آهنی با این مقدمه بحث خود را آغاز کرد: نشر مهم‌ترین صنعت فرهنگی هر کشور است و رکود آن فعالیت‌های آموزشی، پژوهشی و فرهنگی را تحت تأثیر قرار می‌دهد پس بنابر این اهمیت ویژه‌ای دارد که باعث می‌شود تا حقوق از آن حمایت کند؛ حق نشر امروزه با آمدن

دکتر آهنی در خصوص قوانین داخلی ادامه داد: در حوزه ادبی و هنری و نشر الکترونیک به طور عام دو قانون مهم، قانون حمایت از نرم افزارهای رایانه‌ای و قانون تجارت الکترونیک وجود دارد که اولی در خصوص نرم افزارهای رایانه‌ای و دومی بحث‌هایی در خصوص حمایت از آثار در فضای مجازی را عنوان کرده است. اما در خصوص قانون گذاری در زمینه نشر الکترونیک کاستی‌ها و خلأهایی وجود دارد و قوانینی که موجود است ضمانت اجرای سخت و سنگینی را برای نقض کنندگان آثار ادبی و هنری در نظر نگرفته است. علاوه بر مبحث قانون گذاری، در جامعه ما فرهنگ سازی نیز در این خصوص نشده است یا کمتر به آن پرداخته شده به طوری که نقض کننده یک اثر ادبی و هنری را جامعه، سارق نمی‌داند و همین امر در قانون گذاری نیز تجلی پیدا کرده و شاید دلیل عدم ضمانت اجرای مناسب برای نقض کنندگان اثر فکری همین باشد. اما در کنار همه معایبی که در این خصوص گفته شد حداقل یک مزیت وجود دارد و آن این است که عدم وجود ضمانت اجرای مناسب برای کپی آثار باعث شده تا انتشار آثار سریع تر انجام شود و در دسترس همگان قرار گیرد و به واسطه آن فرهنگ جامعه بالا رود.

همچنین وی در خصوص حمایت‌های لازم از آثار ادبی و هنری فضای مجازی در کشور توضیح مبسوطی ارائه داد: واقعیت این است که امروزه قانون مدون خاص راجع به حمایت از آثار ادبی و هنری در حیطه فضای مجازی وجود ندارد، مگر قانون تجارت الکترونیک که آن هم قانون عام الشمولی است و تمامی فعالیت‌های الکترونیکی را شامل می‌شود و مختص حقوق ادبی و هنری نیست اما بنده این

فضای مجازی و اینترنت بیشتر مورد توجه قرار گرفته زیرا مسائلی در این حوزه به وجود آمده که در قوانین قبلی تعریف نشده بود و امروزه دغدغه بسیاری از کشورهاست.

وی افزود: نشر الکترونیک فرایند توزیع اطلاعات است که از طریق وب صورت می‌گیرد و ویژگی‌های آن عبارتند از: ۱- در دسترس بودن یعنی عنصر زمان و مکان ندارد، ۲- چند رسانه‌ای بودن یعنی می‌تواند به صورت صوت یا تصویر وجود داشته باشند و ۳- پیوندپذیری مطالب با یکدیگر یعنی اینکه اطلاعات به صورت ابرمتن در اختیار خواننده قرار می‌گیرد.

دکتر آهنی در مورد مزایای نشر الکترونیک ادامه داد: ۱-

سرعت انتقال بالای مطالب،

۲- کاهش هزینه انتشار، ۳-

افزایش سرعت بازخورد یعنی

کاربران می‌توانند در

سریع ترین زمان نظر خود را به

ناشر انتقال دهند، ۴- افزایش

سود مولف و ناشر با حذف

انتشار کاغذی و کاهش

هزینه‌ها و ۵- افزایش سرعت

تهیه منابع الکترونیکی.

وی در خصوص معایب این

شیوه نشر گفت: ۱- اصولاً در

دسترس همه کس نیست و

استفاده از آن هزینه‌بر است،

۲- موتورهای جست و جو در

کاوش کردن اکثراً ضعیف

عمل می‌کنند، ۳- مقالاتی که

در این حوزه منتشر می‌شوند اغلب استانداردهای مقالات

چاپی را ندارند و باعث بی اعتباری مقاله می‌شود، ۴-

مهمترین عیب آن نقض آسان حقوق مولف است چراکه

مطالبی که در فضای مجازی به صورت غیر قانونی بارگزاری

می‌شود اغلب قابلیت پیگیری ندارند و ۵- احتمال تحریف

مطالب بشدت بالاست.

وی در ادامه راجع به عهدنامه‌های مهم در حوزه نشر الکترونیک افزود: موسسه جهانی واپو بعد از گسترش اینترنت در دنیا دو عهدنامه مهم در زمینه نشر الکترونیک تدوین کرد که یکی عهد نامه حق مولف ۱۹۹۶ بود و دیگری عهد نامه اجراها و صورت نگارها؛ که هر کدام از این عهدنامه‌ها به کشورهای عضو این امکان را می‌داد تا اصلاحاتی در زمینه نشر الکترونیک ایجاد کنند.

فضای دیجیتال باعث نقض اصل استفاده منصفانه نمی‌شود؛ که وی در ابتدا برای پاسخ به این مسئله اصل استفاده منصفانه را تعریف کرد: اصل استفاده منصفانه از اثر بیان می‌کند حقوق مولف و ناشر باید طوری رعایت شود که استفاده کننده بدون اجازه مولف یا ناشر حق استفاده از آن آثار را نداشته باشد مگر در موارد استثنایی مانند موارد آموزشی، تربیتی، فرهنگی و دیگر موارد غیر اقتصادی. اگر مولف و ناشر در فضای مجازی با استفاده از روش‌های فناوریانه کاری بکند که استفاده کننده از اثر را بسیار محدود کند، مانند اینکه بر روی محصول خود رمز گذاری کند و استفاده کننده برای دیدن اثر مجبور شود تا آن اثر را خریداری کند و یا اینکه مولف با استفاده از همین روش‌ها استفاده کننده را مجبور به

نوید را می‌دهم که لایحه حمایت از مالکیت فکری در دست تدوین است و برای تصویب در آینده نه چندان دور به مجلس برده خواهد شد که قانونی جامع و کامل در حمایت از تمامی حوزه‌های مالکیت فکری است. حال این سؤال پیش می‌آید که در حال حاضر قانون خاص برای حمایت از آثار ادبی و هنری در فضای الکترونیک وجود ندارد، چگونه باید از این آثار حمایت کرد؟ در پاسخ باید گفت که قوانین موضوعه در حوزه مالکیت فکری اطلاق دارند یعنی در این قوانین تمایزی میان فضای الکترونیکی و فضای واقعی قائل نشده است، برای مثال در ماده یک قانون مولفان و مصنفان و هنرمندان می‌بینیم که قانون‌گذار می‌گوید «... به آنچه از طریق دانش یا هنر یا ابتکار پدید می‌آید بدون در نظر گرفتن طریقه یا روشی که در بیان و یا ظهور و یا ایجاد آن بکار رفته، اثر اطلاق می‌شود» و یا در ماده یک قانون ترجمه و تکثیر کتب و نشریات و آثار صوتی آمده است «حق تکثیر یا تجدید چاپ و بهره‌برداری و نشر و پخش هر ترجمه‌ای...» که در این قانون عبارت هر ترجمه‌ای نشانه اطلاق ماده است و تمامی ترجمه‌ها را اعم از مجازی و واقعی را شامل می‌شود و مورد حمایت قانون است. همچنین علاوه بر این موارد مذکور در ماده ۶۲ قانون تجارت الکترونیک صراحتاً بیان شده که «حق تکثیر، اجرا و توزیع آثار تحت حمایت قانون حمایت از مولفان، مصنفان و هنرمندان سال ۴۸ و قانون ترجمه و تکثیر کتب و نشریات و آثار صوتی مصوب سال ۵۳ و قانون حمایت از پدیدآورندگان نرم‌افزارهای رایانه‌ای مصوب سال ۷۹ به صورت داده پیام منحصرأ در اختیار مولف است» همانطور که مشاهده می‌کنید آثار ادبی و هنری در قالب داده‌پیام تحت حمایت قانون تجارت الکترونیک است. پس در نتیجه با توجه به موارد فوق حمایت از آثار ادبی و هنری واقعی و مجازی تفاوت چندانی در قوانین موجود نمی‌کند و از هر دو حمایت می‌شود. علاوه بر این در خصوص ضمانت اجرا برای ناقضان حقوق آثار ادبی و هنری در حوزه الکترونیک ماده ۶۶ قانون تجارت الکترونیک بیان می‌کند استفاده از علائم تجاری به عنوان نام دامنه یا هر نوع نمایش بر خط علائم تجاری که موجب فریب یا مشتبه شدن طرف به اصالت کالا و خدمات نشود ممنوع است و مختلف به مجازات مقرر در این قانون محکوم می‌شود، منظور قانون‌گذار از این ماده این است که هر کسی به منظور حيله و فریب مشتتری از نام تجاری دیگری در دامنه خود استفاده کند ناقض حقوق او شناخته می‌شود و مورد پیگرد قانونی قرار می‌گیرد.

مسئله دیگری که مورد بحث قرار گرفت این بود که آیا استفاده از روش‌های فناوریانه برای جلوگیری از نقض آثار در

قوانین موضوعه در حوزه مالکیت فکری اطلاق دارند یعنی در این قوانین تمایزی میان فضای الکترونیکی و فضای واقعی قائل نشده است

دکتر آهنی در پاسخ به این سؤال که آیا دیدن صفحات وب که دارای اثر ادبی و هنری است و یا دانلود آنها از صفحات وب نقض حقوق مولف است یا خیر؟ گفت: باید بین دیدن صفحات در فضای وب یا دانلود آنها در همان فضا قائل به تفکیک شد چرا که اصولاً در فضای مجازی مولفی که بخواهد اثر خودش را منتشر کند به ناچار باید بپذیرد که دیگران می‌توانند نمای کلی آن اثر را مشاهده کنند و اگر قابل مشاهده نباشد قابل خرید هم نیست، چطور خریدار می‌تواند اثری را بخرد که هنوز هیچ مشخصه‌ای از آنرا ندیده است علاوه بر این خود مولفان برای جذب مخاطب خود چه بسا علاوه بر نمای کلی اثر مقدار کمی از اثر را به صورت رایگان برای استفاده کننده باز بگذارند برای مثال خیلی از مولفان کتاب در فضای مجازی برای جذب مخاطب خود تعدادی از صفحات کتاب را به عنوان نمونه برای خواننده باز می‌گذارند که این مدل باعث بهتر دیده شدن اثر مولف

می‌شود، بنابراین با توجه به توضیحات فوق دیدن اثر هیچگونه حقی را از مولف یا ناشر نقض نمی‌کند اما در خصوص داندلو مطالب از صفحات وب قضیه متفاوت است چرا که داندلو باعث می‌شود اثر بدون پرداخت هزینه‌ای در اختیار استفاده‌کننده قرار بگیرد و این حقوق مادی مولف و ناشر را نقض می‌کند.

در بخش دیگری وی در پاسخ به این سؤال که آیا عنوان یا تیتیر قابل حمایت است؟ افزود: به نظر اکثر حقوقدانان نام و عنوان نمی‌تواند آنچنان خلافاً به باشد که بتوان جز آثار ادبی و هنری محسوب شود و از آن حمایت کرد مگر اینکه به عنوان نام تجاری ثبت شده باشد و از این طریق به عنوان نام تجاری بتوان از آن حمایت کرد. اما با این حال ماده ۱۷ قانون مولفان و مصنفان و هنرمندان به دو شرط نام و عنوان و نشانه‌ای که معرف اثر ادبی و هنری باشد را مورد حمایت دانسته، اولین شرط این است که کس دیگر آن نام و نشان را برای اثر خود که از همان نوع است انتخاب کند برای مثال اگر نام موسیقی است شخص ناقض، آن نام را برای موسیقی خود انتخاب کند و یا اگر نام یک رمان است آنرا برای رمان خود انتخاب کند. دومین شرط هم این است که شباهت این نام یا عنوان با اثر قبلی به نحوی باشد که القای به شبهه کند که این اثر همان اثر قبلی است که در این صورت از عنوان و یا نام اصیل حمایت می‌شود.

دکتر آهنی گفت: صفحات وبلاگ اگر خلاقیت و ابتکار در آن به کار رفته باشد اثر هنری محسوب می‌شود. همچنین در خصوص راهکارهای شخصی حمایت از آثار ادبی و هنری

افزود: برای حمایت از اثر مولف در فضای مجازی، خود مولف یا ناشر در صفحات وب خود باید این اخطار را به بینندگان بدهند که این اثر دارای حمایت قانونی است و مشمول قانون کپی‌رایت است و یا اینکه هنگام بارگزاری مطالب خود در سایت باید از آن عکس یا کپی تهیه کنند تا بتوانند به آن در دادگاه اصالت اثر و نو بودن آنرا اثبات کنند البته باید حتماً این کپی یا عکس دارای تاریخ باشد که مشخص شود قبل از این تاریخ چنین اثری منتشر نشده است. سومین راهکار برای حمایت شخصی از اثر استفاده از سیستم‌های مدیریت حق دیجیتال است. این سیستم یک نوع سیستم فناوریانه است که از اثر در فضای مجازی از طرق مختلفی مثل ایجاد رمز گذاری بر اثر حمایت می‌کند.

وی در پایان گفت: انتشار اثر به طور کلی در فضای مجازی مورد حمایت قانون کپی‌رایت است اما بسیاری از پلتفرم‌ها مانند فیس‌بوک و یوتیوب و یا حتی واتس‌آپ برای عضویت کاربران در قراردادی که فی مابین شرکت‌های مذکور و کاربر منعقد می‌شود شرط شده که شرکت می‌تواند از مطالبی که کاربر در این فضا می‌گذارد استفاده کند و آنرا منتشر کند البته با حفظ حقوق معنوی اثر. بدیهی است که در این موارد کاربر نمی‌تواند به سبب نقض حق خود از این شرکت‌ها شکایت کند درست است که این نوع قراردادهای الحاقی بعضاً نوعی تبعیض به شمار می‌آید اما کاربر آنرا پذیرفته و این شرط در قرارداد نافذ است و مسئولیت قراردادی ایجاد می‌کند بنابراین این شروط نقض حقوق مولف نیست.

